

BARN OCH GRUNDSKOLA BOG

Stab Utbildning

Malin Seger

Juridiska förutsättningar för distansundervisning och samverkan med komvux för elever i åldern 16–20 år

Möjligheter till distansundervisning

I 1 kap. 3 § skollagen anges att distansundervisning är en ”interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare är åtskilda i både rum och tid. Distansundervisning skiljer sig från fjärrundervisning som utgör ”interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare är åtskilda i rum men inte i tid”.

Distansundervisning i gymnasieskolan

Enligt 22 kap. 2 § skollagen får distansundervisning användas i gymnasieskolan under de förutsättningar som följer av kommande paragrafer i kapitlet. Det finns två olika typer av distansundervisning som kan bli aktuella för elever i gymnasieskolan, distansundervisning som särskilt stöd och distansundervisning för en hel utbildning.

Distansundervisning i gymnasieskolan får enligt 22 kap. 9 § skollagen endast utföras av en huvudman inom skolväsendet som efter ansökan har godkänts som utförare av utbildning där distansundervisning används. Huvudmannen behöver för godkännande ha förutsättningar att utföra distansundervisning av god kvalitet och att det kan antas att det kommer att finnas ett tillräckligt elevunderlag för att driva en stabil verksamhet. Statens skolinspektion prövar frågor om godkännande.

I skollagen begränsas inte i vilka utbildningar eller i vilka ämnen eller kurser distansundervisning får användas. Det blir istället Statens skolinspektion som prövar om distansundervisning får användas för ett helt program eller endast för

ett eller flera ämnen eller kurser inom ett program inom ramen för prövning av en huvudmans godkännande som utförare enligt 22 kap. 9 § skollagen.¹

Distansundervisning som särskilt stöd

Distansundervisning får enligt 22 kap. 7 § skollagen användas som särskilt stöd enligt 3 kap. 11 a § inom ramen för en påbörjad utbildning i gymnasieskolan för en elev som inte kan delta i den ordinarie undervisningen på grund av dokumenterad medicinsk, psykisk eller social problematik, om eleven medger att sådan undervisning används.

Av förarbetena följer att distansundervisning som särskilt stöd ska användas restriktivt. Utgångspunkten är att elever ska ges närundervisning och distansundervisning som en form av särskilt stöd ska bara komma ifråga om andra stödåtgärder inte har gett tillräckligt goda resultat eller inte bedöms lämpliga. Distansundervisning bör därmed bara användas i undantagsfall, för elever med tungt vägande skäl. Elevens medicinska, psykologiska eller sociala problematik ska vara av sådan karaktär att eleven inte kan delta i den ordinarie undervisningen. Prövningen måste alltid göras från fall till fall.² Det krävs också att problematiken är dokumenterad på något sätt, t.ex. genom intyg från läkare, psykolog, socionom eller i form av en utredning som gjorts av annan personal inom elevhälsa eller socialtjänst³.

Ett beslut om distansundervisning som särskilt stöd enligt 3 kap. 11 a § får endast lämnas för en termin åt gången. Skolan har under hela den tid som distansundervisning ges en skyldighet att aktivt arbeta för att eleven kommer tillbaka till skolan.

Distansundervisning som hel utbildning

Enligt 22 kap. 8 § skollagen får distansundervisning användas för en hel utbildning i gymnasieskolan för en elev som inte kan delta i den ordinarie undervisningen på grund av dokumenterad medicinsk, psykisk eller social problematik eller av andra särskilda skäl.

Det finns ingen uttömlig lista avseende vad som kan anses utgöra särskilda skäl, men av bestämmelsens förarbeten anges tre olika exempel som kan fungera vägledande. Det första exemplet är att en elev har en idrottskarriär som innebär

¹ Prop. 2019/20:127, *Fjärrundervisning, distansundervisning och vissa frågor om entreprenad*, s. 238.

² Ibid., s. 78.

³ Ibid., s. 79.

att eleven under en stor del av tiden befinner sig på annan ort för träning eller tävling. Ett andra exempel är att eleven innan eller under studietiden på gymnasial nivå har inlett en yrkesbana eller någon form av entreprenörskap som på motsvarande sätt innebär att eleven återkommande eller under långa perioder befinner sig på annan ort. I förarbetena anges även exemplet att en elev under en period kommer att befinna sig utomlands till följd av att en vårdnadshavare tillfälligt har arbete där.⁴

Distansundervisning i vuxenutbildning

Av prop. 2019/20:127, *Fjärrundervisning, distansundervisning och vissa frågor om entreprenad*, s. 231 framgår att bestämmelserna om distansundervisning bara gäller i vissa skolformer. Kapitlet innehåller inga bestämmelser om begränsningar av distansundervisning inom komvux och det finns ingen bestämmelse om att närundervisning ska vara huvudregel inom komvux. Det innebär att komvux kan bedrivas både som närundervisning och distansundervisning.

Möjlighet för elever i åldern 16–20 att läsa på komvux

Elever som inte är inskrivna i gymnasieskolan

Enligt 20 kap. 20 § skollagen är en vuxen behörig att delta i utbildning på gymnasial nivå från och med andra kalenderåret det år han eller hon fyller 20 år, om han eller hon

1. är bosatt i landet
2. saknar sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge,
3. har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, och
4. i övrigt uppfyller föreskrivna villkor.

Behörig är också den som är yngre än vad som anges i första stycket, men har slutfört utbildning på ett nationellt program i gymnasieskolan eller likvärdig utbildning och uppfyller övriga behörighetsvillkor.

Av förordning (2011:1108) om vuxenutbildning framgår också av 3 kap. 2 § att även den som är yngre än det som anges i 20 kap. 20 § första stycket är behörig, om det med hänsyn till den sökandes personliga förhållanden finns särskilda

⁴ Prop. 2019/20:127, *Fjärrundervisning, distansundervisning och vissa frågor om entreprenad*, s. 237.

skäl. Även ungdomar som inte har genomfört eller slutfört en gymnasieutbildning kan alltså vara behöriga till vuxenutbildning om de har särskilda skäl.

Sådana särskilda skäl kan enligt prop. 2008/09:199, *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan*, t.ex. vara i de fall en 19-åring påbörjar studier på gymnasial nivå. Det kan också vara fråga om ungdomar som redan bildat familj eller på annat sätt redan tagit ett stort och avgörande steg in i vuxenvärlden och därför har lite gemensamt med ungdomar i 16-årsåldern som påbörjar sina studier i gymnasieskolan.⁵ Listan är inte uttömmande, och andra särskilda skäl kan tänkas förekomma.

Elever som är inskrivna i gymnasieskolan

Breddning

Som framgår av 3 kap. 2 § förordningen om vuxenutbildning kan en elev som fortfarande är inskriven i gymnasieskolan vara behörig till vuxenutbildning om det med hänsyn till den sökandes personliga förhållanden finns särskilda skäl (se ovan).

Av 3 kap. 5 § förordning om vuxenutbildning framgår dock att en elev i gymnasieskolan inte är behörig att tas emot till en nivå i ett ämne inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå om eleven studerar samma nivå i ämnet i gymnasieskolan.

En elev i gymnasieskolan som uppfyller dessa behörighetskrav skulle därmed ha en möjlighet att på komvux läsa kurser som inte ingår i elevens individuella studieplan på gymnasiet. Eleven kommer då att vara inskriven i två skolformer samtidigt och respektive regelverk gäller. De kurser som eleven läser i komvux kan utan begränsningar läsas på distans enligt vuxenutbildningens regelverk. Betygssättning av kurser som eleven läser i komvux sker i komvux och betyget kan inte ingå i elevens examen från gymnasieskolan. Denna möjlighet är därmed inte öppen för en elev som exempelvis behöver läsa om en kurs som ska omfattas av en gymnasieexamen.⁶

För de kurser som ingår i elevens gymnasieutbildning är distansundervisning enbart tillåtet som särskilt stöd eller som en hel utbildning (se ovan).

⁵ Prop. 2008/09:199, *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan*, s. 139.

⁶ SOU 2022:34, *I mål - vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning*, s. 347.

Samläsning

I utredningen *I mål - vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning* (SOU 2022:34) identifierades ett behov av att synliggöra vilka möjligheter som regleringen tillåter avseende att samordna undervisning mellan olika skolformer. Detta i syfte att underlätta för skolor att organisera möjligheter för elever att läsa om en kurs på ett mer flexibelt sätt.⁷

En möjlighet för elever att mer flexibelt ta del av en stödåtgärd som är svår att organisera rent praktiskt i gymnasieskolan skulle kunna vara att läsa om en kurs inom komvux genom samläsning, medan eleven fortfarande är inskriven i gymnasieskolan. I komvux går det att läsa kurser med tätare kursstarter och mer flexibel studietakt. De bestämmelser som gäller för den enskilde och för verksamheten är dock de som gäller för den skolform i vilken eleven har antagits. Den enskilde är fortfarande enbart elev i gymnasieskolan och omfattas därmed av de regler som gäller för gymnasieskolan.⁸ Gymnasieskolans regelverk avseende distansundervisning gäller därmed, och distansundervisning är enbart tillåtet för elever som inte kan delta i den ordinarie undervisningen på grund av dokumenterad medicinsk, psykisk eller social problematik. Godkännande för sådan utbildning krävs från Skolinspektionen.

Möjligheterna till distansundervisning inom ramen för vuxenutbildning för elever i åldrarna 16–20 år inskrivna i gymnasieskolan

Som beskrivits ovan är möjligheterna till distansundervisning för elever inskrivna i gymnasieskolan begränsade till de två alternativ som anges i skollagen, d.v.s. distansundervisning som en form av särskilt stöd eller distansundervisning som hel utbildning. För sådan utbildning krävs godkännande från Skolinspektionen.

Elever i gymnasieskolan kan i undantagsfall skrivas in i Komvux redan innan de är 20 år gamla, och det finns därmed en möjlighet att bredda sin utbildning genom att läsa kurser inom ramen för vuxenutbildning. Eleven blir då inskriven i två olika skolformer och ett betyg från Komvux kan inte utgöra en del av examen från gymnasieskolan.

Det finns också en möjlighet till samläsning där en elev inskriven i gymnasieskolan läser kurser tillsammans med elever från vuxenutbildningen

⁷ SOU 2022:34, *I mål - vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning*, s. 347.

⁸ Prop. 2008/09:199, *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan*, s. 138.

utan att skrivas in på Komvux. Eleven kommer då omfattas av samtliga bestämmelser i gymnasieskolans regelverk, och kan därmed inte läsa kurser på distans inom ramen för vuxenutbildningen.